

ASTA LESKAUSKAITĖ

Lietuvių kalbos institutas
asta.leskauskaite@lki.lt

Gramatiniai variantai XXI a. pradžios Punsko ir kaimyninių vakarinių pietų aukštaičių šnektose

Aptardami dabartinių kalbų ir jų tarmių kaitą, įvairių pasaulio šalių lingvistai dažnai remiasi variacijos ir kitų modernių kalbotyros kryptų teorijomis. Prognozuojant tolesnę tarmių raidą ir likimą ypač akcentuojamas fonetinių ir fonologinių variantų reikšmingumas, o morfologiniams ir sintaksiniam variantams teikiamas gerokai mažesnis dėmesys. Toks požiūris, be abejonės, yra ir pagrįstas, ir suprantamas. Priežasčių, kodėl prioritetas teikiamas fonetiniam ir fonologiniam lygmenims, esama ne vienos. Pavyzdžiui, fonetiniai kitimai dažnai lemia ir kalbos ar tarmės gramatinės sistemos pokyčius. Be to, fonetiniai variantai dažnesni ir lengviau įvertinami, o identifikuoti ir analizuoti morfologinius bei sintaksinius variantus gerokai sudėtingiau. Variantiškumas gali būti susijęs su socialiniais kintamaisiais. Vis dėlto gramatinės sistemos kaita taip pat rodo kalbos ar tarmės kaitos kryptį, todėl turėtų dažniau patekti į tyrėjų akiratį. Tai ypač aktualu kalbant apie kalbinių arba tarminių kontaktų zonas.

Šiame pranešime aptariami Punsko bei gretimose vakarinėse pietų aukštaičių šnektose funkcionuojantys gramatiniai variantai, jų dažnumas ir reikšmė aptariamųjų šnektų gyvybingumui. Remiamasi medžiaga, per pastaruosius kelerius metus surinkta vykdant visuotinės dotacijos projektą *Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji informacijos sklaida* bei mokslo projektą *Lietuvių tarmių kaita XXI a. pradžioje: Punsko apylinkių šnektos*.